

Att bo i gemenskap under en pandemi

De boende i bogemenskaper och kollektivhus har demonstrerat att gemensam klokhet och inlevelse behövs under en pandemi, skriver forskaren Ivette Arroyo som själv bor i kollektivhuset Regnbågen.

Ett år har gått sedan en chockerande nyhet nådde mig. Min hemstad Guayaquil i Ecuador utgjorde själva centrum för covid-19-pandemin i Latinamerika. Ecuador har nästan 17,5 miljoner invånare och 18 740 har dött på grund av pandemin. I Sverige var motsvarande siffror för avlidna i covid-19 den 5 maj 14 151 personer, av vilka 90 procent var äldre än sjuttio år.

För ett år sedan hade jag börjat jämföra de rumsliga kvaliteterna i kollektivhuset Regnbågen där jag själv bor och i de öppna ytorna i Klostergården i Lund med boendeförhållande i min hemstad.

I Guayaquil har mellan- och höginkomsttagare goda levnadsvillkor medan låginkomsttagare bor trångt i små radhus utan tillgång till grönområden eller gemensamma ytor utomhus.

NÄR PANDEMEN DRABBADE Sverige deltog jag också i forskning om kollektivboende och social integration av flyktingar. Mina forskarkolleger och jag hade börjat vårt fältarbete i gemenskapsboendet SällBo i Helsingborg, som var inflyttat sedan ungefär fyra månader, när ett besöksförbud infördes. Detta är anledningen till att jag kom att forska om kollektivboende under pandemin.

Efter att Helsingborgshem hade stängt SällBo för utomstående började de boende – äldre, unga flyktingar och unga svenskar – att organisera sig själva och utveckla

FOTO HELSINGBORGSHEM

I SällBo bor unga och gamla tillsammans. Vid inflyttningen hösten 2019 var distans ett okänt begrepp. Gemenskapen gav en bra grund för att hitta nya lösningar när covid-19 innebar andra krav på avstånd.

sätt att fortsätta att umgås med fysisk distans. Den gemensamma trädgården blev en central punkt där midsommar 2020 firades och många grillmiddagar kunde ordnas för upp till 25 boende.

I vanliga flerbostadshus undvek de boende i stället varandra och levde isolerade från sina grannar. Mina inledande resultat gjorde att jag bestämde mig för att genomföra e-postintervjuer med boende i olika kollektivhus och bogemenskaper i Sverige om hur de boende har hanterat pandemin i sina vardagsliv. I den här artikeln vill jag förmedla några tankar kring vad forskningen har givit, kombinerat med min personliga kunskap som kollektivhusboende.

OM MAN UTGÅR från den amerikanska forskaren Donella Meadows systemtänkande perspektiv, kan man se bogemenskaper som ett so-

cialt-rumsligt system med tre olika egenskaper, som på engelska heter "purpose, elements and interconnections".

VARJE BOGEMENSKAP ÄR unik, med sina egna mål och syften, exempelvis en önskan att lära känna grannarna, vilja till ömsesidig hjälp och liknande. I varje bogemenskap finns både synliga faktorer eller element och osynliga, exempelvis de boende själva, styrelsen, gemensamma regler, lägenheter och gemensamma utrymmen, den gemensamma trädgården etcetera. Dessa faktorer är sammankopplade genom förtroende och tillit men också av vanan att dela på saker, ansvar och gemensamma aktiviteter. Alla dessa samband och relationer skapar gemenskapens sociala-rumsliga system.

Du kanske inte håller med några av dina grannar, men du bryr dig

Kollektivhus som vaccin mot ensamhet

V i Kollektivhus NU har ordnat tre digitala diskussionsforum för våra medlemsföreningar sedan i november, och alla har varit välbesökta och uppskattade. Såväl befintliga hus som startargrupper har deltagit.

Det senaste hade temat Aktiviteter i kollektivhus, på förslag från kollektivhuset Trekanten i Stockholm. Exempelen på vad man kan göra tillsammans i ett kollektivhus var många och även tipsen om hur de gemensamma lokalerna kan användas och förändras. En

deltagare sa: "Att bo i kollektivhus är som vaccin mot ensamhet", en fin formulering. Anteckningar från forumet har lagts ut på vår hemsida.

Det är fortsatt ett stort intresse för behovet av fler kollektivhus och bostadsföreningar, även från statligt håll och från opinionsbildare.

Kollektivhus NU har lämnat ett remissyttrande på Boverkets promemoria "Ett bättre underlag för att bedöma bostadsbristen".

Den statliga utredningen "En socialt hållbar bostadsförsörjning" vill

träffa Kollektivhus NU och diskutera hur kollektivhus och bostadsföreningar kan bidra till en icke-spekulativ bostadsmarknad.

Efter att vi skrev en debattartikel på SvD.se om behovet av mer gemenskap i boendet har vi blivit kontaktade av tankesmedjan Bostadsbubblan som vill ha ett samtal med oss på den nya sociala plattformen Clubhouse. Överhuvudtaget har debattartikeln blivit uppmärksammas av många, vilket glädjer oss mycket.

ULRIKA EGERÖ, ORDFÖRANDE

Att bo i gemenskap...

om att gemenskapen mår bra. Man vänjer sig vid långa och ibland engagerade diskussioner innan gemensamma beslut kan tas. Boende i kollektivhus är redan vana vid ömsesidigt stöd och utbyte, att fatta beslut tillsammans och att bestämma tillsammans över närmiljön. Det är därför inte alls överraskande att tre olika inneboende systemegenskaper omedelbart togs i bruk i varje hus jag studerade, nämligen självorganisering, olika samarbetsnivåer och resiliens (förmåga att motstå störningar).

DE BOENDE ORGANISERADE sig kollektivt för att skydda sig mot viruset. Ett återkommande mönster var att begränsa utomstående tillgång till de gemensamma ytorna och reservera dessa för de boende, att upphöra med den gemensamma matlagningen och måltiderna och att börja kommunicera via digitala kanaler.

Efter några månaders erfarenhet

FOTO: IVETTE ARROYO

Vardagsrummet i SällBo har reserverats för de boende under pandemin.

och ökad kunskap om covid-19, utvecklade de boende nya former för hur olika grupper av boende kunde få tillgång till och använda gemensamma lokaler och att använda trädgården för att umgås samtidigt som man höll fysisk distans. Olika sätt att hjälpa varandra, som att hämta covid-tester, hålla kontakt med eller hjälpa sårbara grannar utvecklades på ett självklart sätt, eftersom man vågade be sina grannar om hjälp.

Somliga kollektivhus hade en utformning som gjorde att de boende kunde dela in huset i mindre system. Pensionärerna och andra som var hemma på dagarna kunde fortsätta att mötas i de gemensamma lokalerna, medan de som arbetade utanför huset slutade att använda dessa eller använde andra lokaler i huset.

EN GEMENSAM UPPLEVELSE tycks vara att de boende inte kände sig isolerade utan uppskattade sin boendeform ännu mer än före pandemin. De boende i kollektivhus i Sverige har handskats med följderna av pandemin på många olika och framgångsrika sätt samt har lyckats undvika en massiv smittspridning enligt de olika husen som svarade på e-postintervjuerna, vilket verkar bli ett bevis på gemenskapens resiliens.

Marknadsinriktade aktörer har kanske börjat lyfta fram en familjshus som det bästa sättet att handskas med framtida pandemier.

Men de boende i bostadsföreningar och kollektivhus har demonstrerat att gemensam klokhet och inlevelse behövs under en pandemi. Du behöver inte alls undvika dina grannar, tvärtom, du står starkare därför att du samarbetar med dina grannar.

IVETTE ARROYO
FORSKARE VID LUNDS UNIVERSITET

Kontakta gärna Ivette Arroyo om ditt hus vill vara med i den pågående eller framtida forskningen.
E-mail: ivette.arroyo@hdm.lth.se

Källor

Arroyo, I., Montesino, N., Johansson, E., & Yahia, M. W. (2021). Social integration through social connection in everyday life. Residents' experiences during the covid-19 pandemic in SällBo collaborative housing, Sweden. *International Journal of Architectural Research*, 15(1).

Meadows, D. (2008). *Thinking in systems: A primer*. London: Chelsea Green Publishing.

Arroyo, I., Liuke, L. and Johansson, E. (2022, resubmitted). *Sharing Communities: An Alternative Post-Pandemic Residential Logic*. *Nordic Journal of Architectural Research*. Theme issue 2022-1: The Housing Question of Tomorrow.

Rådslag om socialt byggande

Den vanliga bostadsmarknaden möter inte intresset för socialt byggande. Kollektivhus NU deltog i april i ett rådslag för att ändra på detta.

Den 16 april genomfördes ett rådslag om socialt byggande. Föreningen för Byggemaskaper arrangerade i samarbete med Coompanion, Hela Sverige ska leva, Hyresgästföreningen och jagvillhabostad.nu. Cirka 40 personer deltog från 26 olika föreningar och organisationer, bland annat Kollektivhus NU. En stor bredd!

Varför ett rådslag?

Intresset för socialt byggande har ökat under många år. Den vanliga bostadsmarknaden och det kommersiella byggandet möter dock inte intresset för detta.

Under åren 2019–2020 pågick projektet Divercity, ett samverkansprojekt med 20 olika aktörer. Projektet visar på det breda intresset för bygg- och bogemenskaper och lokala utvecklingsprojekt där behovet av nya bostäder är en väsentlig del.

Vad hände?

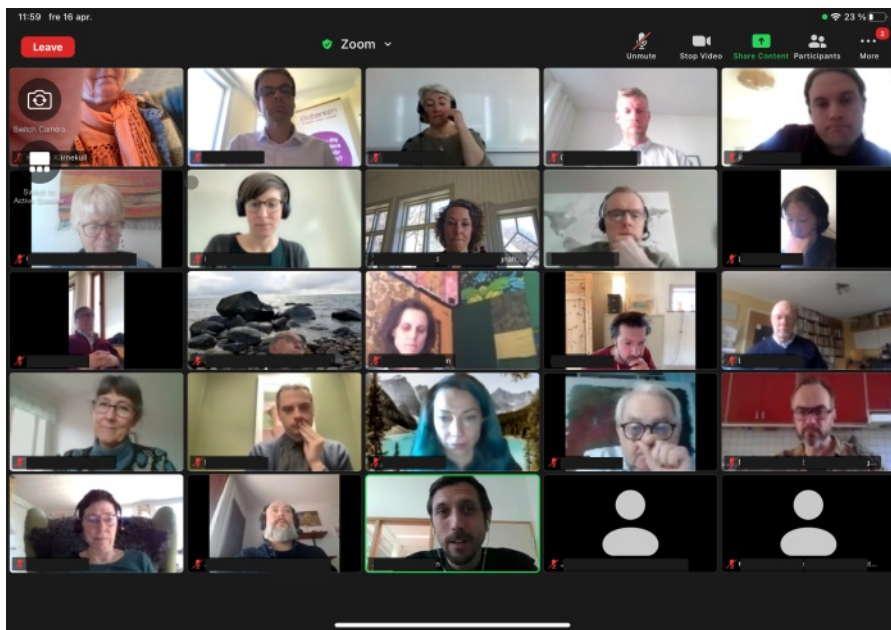
Erik Berg och Kerstin Kärnekull, båda arkitekter, höll två korta föreläsningar på rådslagets tema. Erik, bland annat ordförande i Egnahemsfabriken på Tjörn, pratade på temat "Vad är socialt byggande?"

Erik framhöll att det inte finns någon allmänt vedertagen definition, men han tycker att "projektformer för byggande och boende som drivs av människor i samverkan och sätter människors behov i centrum", leder tankarna på rätt väg.

Kerstin talade om utvecklingen av socialt byggande och Community-led Housing och vad vi kan lära av Belgien, Frankrike, Nederländerna och Storbritannien och av aktuell forskning om bygg- och bogemenskaper. Rapporten finns på <http://www.divcity.se>

Sen blev det gruppdiskussioner. Sex grupper med 5–6 personer i varje grupp diskuterade sex frågor:

- **Definitioner:** Begreppet socialt byggande är nytt och ännu öppet för olika tolkningar och innehåll – vad vill ni lägga i och inkludera i begreppet?

SKÄRMDUMP KERSTIN KÄRNEKULL

Rådslaget skedde via internet. Men i höst kan vi förhoppningsvis ses "på riktigt".

- **Värden:** Vilka värden tillför socialt byggande till samhället i dag? Vilken roll kan det spela i framtiden?

- **Hinder:** Vilka är de huvudsakliga hindren och svårigheterna för socialt byggande i olika former i Sverige i dag?

- **Strategier:** Hur överkommer vi de olika hindren och svårigheterna? Vilka strategier behövs?

- **Infrastruktur:** Vilka infrastrukturer och reformer av olika slag kan stärka förutsättningarna för socialt byggande?

- **Samverkan:** Hur kan vi samverka för att tillsammans stärka och utveckla socialt byggande?

Vad kom fram?

Denna text skrivs en vecka efter rådslaget. Sammanställning pågår av dokumentationen från gruppdiskussionerna. Här är ett citat för varje fråga:

- **Definitioner:** "Innebörden i begreppet socialt byggande måste breddas. Det är inte detsamma som social housing."

- **Värden:** "Socialt byggande tillför en ny dimension. Det gynnar alla och det gynnar lokalsamhället, ju fler människor som engagerar sig och tar sig rätten att höras i samhället."

- **Hinder:** "Det saknas kompetens. Utbildning behövs hos tjänstemän. Grupper som vill

genomföra projekt strandar för de vet inte vart de vill. Det behövs kunskap och en metodik."

- **Strategier:** "Det är viktigt för byggemaskaper att kunna samverka med allmännyttiga aktörer och kommersiella aktörer, för att göra projekt möjliga att genomföra."

- **Infrastruktur:** "Det behövs en statlig aktör liknande SBO (Statens Bostadsomvandling), fast för nyproduktion, som är öppen för att arbeta med lokala utvecklingsgrupper."

- **Samverkan:** "System måste förändras på flera nivåer samtidigt om det ska kunna göra skillnad – det kräver samverkan mellan sektorer och mellan lokal och nationell nivå samt mellan förvaltningar och politiker."

Vad händer efter rådslaget?

En rapport tas fram av den samlade dokumentationen. Organisationsgruppen planerar ett rådslag till, för att förbereda bildandet av en samverkansplattform.

Den 18-19 november arrangeras den andra konferensen om socialt byggande i Göteborg. Målet är att vid detta tillfälle kunna bilda en organisation som kan samla föreningar och organisationer som på olika sätt arbetar med socialt byggande och boende.

YLVA SANDSTRÖM

Bofællesskab.dk – danska "Kollektivhus NU"

När två danska startargrupper 1972 flyttade in i bogemenskaperna Sættedammen och Skråplanet utanför Köpenhamn var de först i världen. Sedan har idén om kollektivhus och bogemenskaper spritt sig. Startargrupper och intresseföreningar av olika slag har spelat en viktig roll liksom arkitekter.

I Sverige bildades Kollektivhus NU redan 1981. I Danmark tog det betydligt längre tid. Den danska organisationen Bofællesskab.dk bildades först för tre år sedan, 2018.

Men den hade föregångare av olika slag i form av föreningar som drev frågan, som "Boligtrivsel i centrum" och efterföljaren BoF/Bofællesskabsradgivning. Ældre Sagen med bostadskonsulenten **Margrethe Kähler** informerade på många sätt; genom föredrag, hemsida och inspirerande skrifter. Ældre Sagens databas med bofællesskaber var igång redan 2004. I databasen fanns flera hundra projekt, både för seniorer och för alla åldrar. När Margrethe Kähler gick i pension blev databasen "hemlös".

En hemsida för danska bofællesskaber startades 2005 av **Kurt Arbirk**, men hade inte så många användare.

Rudy Madsen övertog hemsidan 2016. "Vi hamnade mitt i en boom, där intresset ökat hela tiden", berättade han på ett webinarium om

FOTO: CLAUD BJØRN LARSEN.

Rudy Madsen utanför sitt hem i det allmännyttiga bofællesskabet Bondebjerget i Bellinge utanför Odense.

Perspektiv av den planerade byggemenskapen i Køge Bukt. Rendering Vandkunsten.

Bofællesskab.dk och dess verksamhet i april i våras. Han tog initiativ till att föreningen bildades 2018, valdes till den förste ordföranden och är nu aktiv i föreningen som administratör.

BOFÆLLESSKAB.DK FICK en bred ändamålsparagraf inriktad på gemenskapsorienterade boendeformer. 95 procent av projektmedlemmarna är dock bofællesskaber medan kollektiv (grupper som delar på en bostad) är få. Även individer kan vara medlemmar.

Bofællesskabsboomen har fortsatt sedan dess. 2018 fick föreningen ett bidrag för att utveckla hemsidan och ta över Ældre Sagens databas, som då hade mer än 300 bogemenskaper i sitt register. Ambitionen är att få med flertalet av de som finns i Danmark. Det är en bit kvar till en sådan god täckning eftersom antalet boællesskaber uppskattas att vara minst 1 000. Och fler tillkommer hela tiden.

Intresset ökar också för föreningens hemsida som har 300-400 besökare varje dag. Här finns ett sökbart register över ett stort antal bofællesskaber. Det går också att annonsera om bostäder för uthyrning och till salu.

EN KUNSKAPSBANK INGÅR, även om den inte är särskilt utvecklad än. Konsulenter (projektlotsar) kan lägga upp sina profiler och erbjuda konsult hjälp inom olika områden. Fem kommuner, som gör lite extra för att samarbeta med bofællesskab, presenteras också.

Det finns också ett nyhetsbrev med nästan 7 000 abonnenter, en Facebook-grupp med 5 400 medlemmar och en Facebooksida. Allt är öppet och tillgängligt, även om annonsering kostar en mindre summa för bofællesskab och konsulenter.

FÖRENINGEN DRIVER TRE olika projekt. Det första är en *kartläggning* av bogemenskaper i Danmark som pågår 2020-2021 i samarbete med forskningsorganisationen Build (gamla Statens Byggeforskningsinstitut, SBI) och konsultföretaget Falkenstjerne.

I projektet ingår en registerbaserad studie tillsammans med Danmarks statistik (danska SCB) om alla som har bott eller bor i bogemenskaper, hur det har sett ut och hur det ser ut i dag. Projektet ska resultera i rapporter, artiklar och konferenser från och med hösten 2021.

Föreningen vill också ta fram *startpakker* för att underlätta för startargrupper. Eftersom så många olika områden berörs, ser man att fem olika paket behövs, med juridisk, ekonomisk, kommunal, social och grön inriktning. De ska finnas på hemsidan. Ett stort arbete som Realdania också kommer att stötta.

Det tredje projektet kallas *bofællesmatch*, och har vuxit fram ur föreningens Facebooksida. Intresserade kan anmäla sig och sin intresseprofil via hemsidan. Föreningen kontaktar sedan intresserade i närheten av varandra och hjälper dem igång. Erfarna kollektivhusboende runt om i Danmark engageras som uppstartsam-

bassadörer och projektlotsar. Hittills har 150 personer anmält intresse för att bli matchade enligt Rudy Madsen.

Hur ska föreningen utvecklas och vad innebär ett medlemskap? Många är nöjda med att föreningen överhuvudtaget finns, men Rudy Madsen vill göra det intressant att vara medlem och på sikt skaffa tillräckligt med resurser för att kunna anställa en administratör. Nu sker allt på frivillig bas, och föreningen efterlyser också frivilliga via hemsidan.

Bofællesskab.dk vill vara en platt organisation där många kan ta egna initiativ, stöttade av föreningen. Föreningen vill också vara det självklara kunskapsnavet. Startpakerna är steg på vägen mot mer sådan kunskap. Fler idéer, enligt Rudy Madsen, är att starta ett rese-

utbyte, där man kan hälsa på organisationer och projekt i andra länder och bo hos dem. Dessutom borde det nordiska samarbetet kunna utvecklas.

För Bofællesskab.dk är det viktigt att påverka politiska beslut. Föreningen samarbetar redan med LÖS, Landsforeningen af Öko-Samfund och andra gröna organisationer. Kanske kan ett gemensamt sekretariat skapas på sikt?

EN SPÄNNANDE MÖJLIGHET är en ny arbetsgrupp knuten till transport- och boligministeriet. I arbetsgruppen ingår bland annat ordföranden i Bofællesskab.dk. Arbetsgruppen har fått i uppdrag att göra det lättare att få till fler bofællesskaber genom att ta bort hinder och underlätta bland annat för det man kallar för "självgrodda" bogemenskaper,

Perspektiv av ett gemensamt rum i bygggemenskapen i Køge Bukt. Inflyttningen börjar under 2021. Rendering Vandkunsten.

att blanda olika upplåtelseformer med mera. Arbetsgruppen ska lämna sina förslag till konkreta åtgärder och lagändringar till bostadsministern hösten 2021. Förslagen kan sedan "adopteras" av olika politiska partier. En arbete som borde vara av intresse också för oss i Sverige.

KERSTIN KÄRNEKULL

Röda Oasen i Malmö får bygglov

Röda Oasen är en bygggemenskap som länge sökt tillstånd att etablera ett blivande kollektivhus i de gamla sjukhusbyggnaderna i Sege park i Malmö. Nu har kommunen gett bygglov, och arbetet med lokalerna inleds i sommar.

En i dag liten men säkert stark grupp har drivit projektet sedan Röda Oasen för fem år sedan fick ett avtal om markanvisning med Malmö stad. Sege park domineras av sjukhuslokaler som hyst många olika verksamheter. Nu ska det bli bostäder i hela parken. En av sjukhuslokalerna har tillfallit Röda Oasen. Bygggemenskapen siktar på ett kollektivhus med gemenskapslokaler och samarbete i skötsel och underhåll. Texten på dess hemsida är entydig:

"Vi i Röda Oasen tänker att genom att bo i ett kollektivhus så kan vi skapa en rikare, enklare och mer kreativ vardag – både i vårt hus och i bostadsområdet Sege Park. Vi kommer att arbeta för att skapa gemenskap och känsla av delaktighet bland de boende i området. Vi tror att det kollektiva är vägen framåt – både för att nå social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet."

De boende ska ingå i en bostadsrättsförening, men, sägs det på hemsidan, planerna är att cirka 30 procent av lägenheterna ska vara hyresrätter. Totalt femton lägenheter av varierande storlek plus utrymningsrum ska rymmas i husets två våningar. Ett stort källarplan erbjuder lokaler för många intressanta verksamheter.

Malmö har i dag två kollektivhus, inte mycket för en så stor stad. Röda Oasen blir ett viktigt tillskott, och kommer liksom de övriga två att kunna uppvisa fördelarna

med gemensamt boende. Låt oss hoppas att bygggemenskapen dokumenterar sitt arbete väl, som inspiration för de startargrupper som ännu letar objekt eller byggherre. Just detta att tillvarata en existerande byggnad kan vara framtiden, när nyproduktionen fortsätter att ge höga bostadskostnader.

BERTIL EGERÖ

<https://kollektivhusetrodaoasen.com/>
<https://www.facebook.com/kollektivhusetrodaoasen/>
<https://divcity.se/s/Roda-Oasen.pdf>

En mindre grupp på sex personer har drivit projektet som en bygggemenskap. Nu är det dags för de nya medlemmarna att komma med i processen. (Bilden kommer från Röda Oasens hemsida.)

Kollektivhus med flera nivåer

FOTO: JOHAN BAKKER/WIKIMEDIA COMMONS

Bostadsdelarna i de tio klustren i Wandelmeent har rundade tak medan de gemensamma lokalerna har platta tak. Alla bilder ur boken Cluster Cohousing Revisited.

I Nederländerna utvecklades för fyrtio år sedan en speciell form av kollektivhus. Husen har en samarbetsnivå mellan de enskilda bostäderna och hela kollektivhuset.

Forskarna Dorit Fromm och Els de Jong har undersökt hur det första, Wandelmeent, fungerar i dag.

Kollektivhus i olika former utvecklades under 1970-talet – danska bofællesskaber/bogemenskaper, svenska kollektivhus med arbetsgemenskap och nederländska centraal wonen/kollektivhus med kluster.

Alla var utformade för att öka de sociala kontakterna och för olika former av samarbete mellan grannar, men i Nederländerna gjordes detta på ett speciellt sätt.

I DERAS KLUSTERMODELL ingick inte bara privata bostäder och gemensamma utrymmen, utan också en samarbetsnivå till mellan det privata och det gemensamma, ett helt unikt sätt att organisera både rums-

ligt och socialt. I praktiken handlar det om två olika gemenskaper i form av mindre grupper inom den större gemenskapen.

Jämfört med de svenska och danska kollektivhusen är den nederländska varianten inte lika känd. Det är synd, eftersom den har mycket att erbjuda i hur de använder utrymmen på ett experimentellt sätt och genom att flera olika nivåer av gemenskap skapas.

Som forskare hade vi flera obesvarade frågor:

- Ett gemensamt kök fungerar bra för att laga mat tillsammans. Varför då i stället gruppera små grupper kring egna gemensamma kök och matrum?

- Skapar olika sätt att organisera de gemensamma utrymmena olika sociala relationer?

- Hur har de ursprungliga principerna för samarbete påverkats av åren som gått?

Det här var några av de många undringar som gjorde att vi startade vårt forskningsprojekt *Cluster Cohousing Revisited*/Återbesök i kollektivhus i klusterform.

Vi valde att fokusera på ett enda exempel och att studera detta grundligt och genom årtiondena, från de första inflyttarnas idéer och ambitioner till hur dessa idéer fungerar i dag.

Det första kollektivhuset i Nederländerna, Wandelmeent, var ett idealiskt val eftersom projektet var väl dokumenterat och utformningen både experimentell och prisbelönad.

I Wandelmeent är bostäderna (kompleta lägenheter med egna kök) grupperade i tio kluster på 4-5 lägenheter. För vart och ett av de tio

De som skulle flytta in i Wandelmeent i Hilversum för fyrtio år sedan deltog i utformningen av området.

klustren finns ett gemensamt kök och matrum. Till detta kommer andra gemensamma utrymmen för hela gemenskapen, inklusive ett café och en bastu.

Vi startade med de ursprungliga målen för gemenskapen. Genom intervjuer med medlemmar i den första startargruppen, tidningsartiklar och andras studier av hur projektet kom till, började vi pussla samman en bild av de tidigaste åren.

I FÖRSTA DELEN av vår bok följer vi hur den nederländska idén om *centraal wonen/bogemenskaper* uppstod liksom den viktiga rollen som en nybildad riksförening kom att spela, på ett liknande sätt som Kollektivhus NU i Sverige, och vi beskriver också processen med brukardeltagande.

Genom ett utförligt frågeformulär – vi är verkligen tack-samma för att ungefär hälften av de vuxna boende fyllde i detta – och ytterligare intervjuer, studerade vi vardagslivet efter fyrtio år.

I DEN ANDRA DELEN av boken undersöker vi hur de ursprungliga idéerna bakom *Wandelmeent* fungerar i dag inklusive förväntade och väntade konsekvenser för den

Gemensam måltid i ett av de tio klusterköken i Wandelmeent.

sociala gemenskapen, utformningen och förvaltningen.

Bogemenskaper med kluster byggdes främst i Nederländerna under 1980- och 1990-talen, men nu börjar sådana att byggas igen och det finns nya och intressanta exempel i Tyskland, Schweiz och andra länder, många som hyresrätter utan vinstintresse. I dessa delas kök och matrum av mindre grupper av hushåll.

Medan vi inledde med en fördjupad studie av tidiga initiativ innehåller den sista delen av boken insikter om hur gemenskapsboende

kan utvecklas så att nya och existerande grupper kan lära av hur de boende i *Wandelmeent* format sitt boende tillsammans och levt i gemenskap.

TEXT: DORIT FROMM

ÖVERSÄTTNING: KERSTIN KÄRNEKULL

Cluster Cohousing Revisited, av Dorit Fromm och Els de Jong. Boken kan beställas via [Amazon.se](https://www.amazon.se). Dorit Fromm är arkitekt och Els de Jong var bostadsforskare.

Nordiskt kollektivhus på Venedigbiennalen

Den 22 maj 2021 öppnar Arkitekturbiennalen i Venedig. I år svarar Norge för den nordiska paviljongen med en fullskalemodell av ett kollektivhus på temat "What we share. A model for cohousing/Vad vi har gemensamt. En modell för kollektivhus".

Arkitektkontoret *Helen&Hard* är ansvarigt och har utgått från bogemenskapen *Vindmøllebakken* i Stavanger (se *Bo tillsammans* nr 41). Redan den 20 maj kl 14 är det "Digital öppning" via norska Nasjonalmuseums Facebooksida (och via länk från [kollektivhus.se](https://www.kollektivhus.se)). Alla kan delta via nätet!

Biennalen är sedan öppen till den 21 november i höst.

Inspirationsbild från biennalens hemsida. Rendering Helen&Hard.

Ett hus för hemlösa där grannar är vänner

Äntligen! En viktig bok som kan få politiker på alla nivåer att utbrista: Kan staden American Canyon bygga bostäder för 100 bostadslösa seniorer och veteraner, så måste vi också kunna!

Charles Durrett's *A Solution to Homelessness in Your Town* beskriver, från ax till limpa, hur man kan arbeta med bostäder för hemlösa från en ursprungsidé via byggstart till inflyttning. Alla som letar efter ett sätt att lösa problemet med hemlöshet kommer att inse att den här boken kan visa hur man kan arbeta med prisvärda bostäder som mål.

Liksom många andra som bor bra, har jag sett hemlöshet som ett gigantiskt problem som saknar konkreta lösningar. Men den här boken visar hur fel jag har tänkt. Tillsammans med staden och en non-profit-organisation för bostadsbyggande har man lyckats skapa en både funktionell och vacker miljö för bostadslösa.

Arkitekterna bakom The Cohousing Company ville inte bara ordna tak över huvudet utan åter skapa känslan av att bo i en liten by där grannar är vänner och där man kan lösa vardagsbehov tillsammans. Ett stort och välkomnande gemensamt hus med kök, matsal och uteplatser har blivit en central-

punkt i vardagslivet, en plats där de boende möts för samtal, arbete, lek och en och annan gemensam måltid.

Det är alldeles för vanligt att kommuner inte inser att hemlösa också kan vara resurser för varandra och för den större gemenskapen om deras boendemiljö utformas med gemenskap i fokus.

En av de mest överraskande och inspirerande aspekterna i Durrett's bok är hur de uppenbara problem som hemlöshet skapar bidrog till en gemensam känsla mellan kommunens tjänstemän, arkitekterna, byggarbena och de framtida boende. Känslan bidrog till att alla inblandade också utvecklade ett gemenskapsboende där alla med stolthet kunde säga: "Det här har vi skapat tillsammans".

A Solution to Homelessness in Your Town handlar om mer än handfasta råd om att bygga för hemlösa, det handlar om att skapa hem för människor. Som en av de boende, Matt, en Vietnam-veteran, sade: "När jag såg mitt nya hem för första gången trodde jag att jag hamnat i himlen." Så fantastiskt det vore om varje hemlös kunde få uppleva känslan av att äntligen få komma hem.

CARL HALL
PROFESSOR OF PHILOSOPHY,
HOUSING ACTIVIST

ÖVERSÄTTNING: KERSTIN KÄRKEKULL

Kollektivhus NU

Bo tillsammans är föreningen Kollektivhus NU:s nyhetsblad. Beställ prenumeration på info@kollektivhus.se. Nästa nummer kommer ut i september 2021.

Redaktörer: Kerstin Kärnekull och Anne Jalakas
Layout: Ann Norrby

Styrelsen i Kollektivhus NU

Ordförande:

Ulrika Egerö, Dunderbacken, Stockholm.
ulrika.egero@gmail.com

Kassör:

Rolf Ericson, Kupan, Älvsjö.

Övriga styrelsemedlemmar:

Ann Mari Engel, Tullstugan, Stockholm
Mats Holmström, Sjöfarten, Stockholm
Eva Mertel Högberg, Stolplyckan, Linköping
Linnea Wesslund, Tunnan, Borås
Johanna Blomberg, Hambo, Simrishamn, suppleant

Webbredaktörer: Kerstin Kärnekull, Färdknäppen, Stockholm och Anita Nilsson, Sjöfarten, Stockholm.

På hemsidan www.kollektivhus.se finns listan över kollektivhus i Sverige och alla nummer av Bo tillsammans inklusive en innehållsförteckning och ett index, kollektivhus.se/category/bo-tillsammans

Medlemskap

Föreningar/kollektivhus betalar efter antal lägenheter. Startargrupper betalar 200 kr/år och kan dessutom bli medlemmar i Föreningen för bygggemenskaper utan extra kostnad. Enskilda personer kan bli stödmedlemmar för 100 kr/år, gärna mer som gåva. Plusgirokonto 43 88 62-5. Ange namn och e-post.

Kollektivhus NU på Facebook

Kollektivhus NU har en fansida, www.facebook.com. Det finns också en Facebookgrupp där du kan söka eller annonsera om lägenheter i kollektivhus, "Kollektivhuslägenheter", och en diskussionsgrupp för oss i kollektivhus och startargrupper, "Kollektivhusforum".

FOTO PATRIK ARGAST

Det gemensamma huset i Valley View med gemensamt kök, matrum, lounge, datalabb, hobbyrum och toättstuga. Arkitekter The Cohousing Company